

Recente ontwikkelingen in het betalings- en effectenverkeer

In de migratie naar één Europese betaalruimte is een aantal verdere stappen gezet. Het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB) verwelkomt het nieuwe nationale migratieplan, waarin de meeste van de benoemde zorgpunten naar tevredenheid zijn opgelost. Een overeenkomst tussen banken en toonbankinstellingen neemt de zorgen weg van winkeliers ten aanzien van prijzen en keuzevrijheid bij debetkaartbetalingen. En op Europees niveau is nu een definitieve beslissing genomen om de Europese incasso vanaf 1 november 2009 in te gaan voeren.

Onder 1000 Nederlanders is een onderzoek uitgevoerd naar eurobankbiljetten. Het resultaat van dit onderzoek is onder meer dat de kennis van echtheidskenmerken is toegenomen. Maar ook dat de onverschilligheid ten aanzien van eurobankbiljetten is gestegen.

DNB en de monetaire autoriteit van Hong Kong hebben een Memorandum of Understanding getekend om in uitzonderlijke situaties banken van extra liquiditeiten te kunnen voorzien.

Retailbetalingsverkeer

Migratie naar één Europese betaalruimte, de Single Euro Payments Area (SEPA)

Op 27 mei 2009 hebben alle partijen verenigd in het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB) het geactualiseerde SEPA Migratieplan Nederland verwelkomd. Zij onderschrijven dat de meeste van de in mei 2007 benoemde zorgpunten naar tevredenheid zijn opgelost en dat de nog openstaande punten adequaat worden opgepakt. Zo is in juni 2009 een dienst gelanceerd om particuliere en zakelijke gebruikers te helpen bij de omschakeling naar nieuwe rekeningnummers, de IBAN-BIC service. IBAN (International Bank Account Number) en BIC (Bank Identifier Code) nemen de plaats in van de huidige bankrekeningnummers, om de ontvanger en zijn bank te identificeren. Verder zijn maatregelen genomen om de veiligheid van de incasso ook in de Europese context te waarborgen, en wordt de Overstapservice ook voor de Europese overschrijving en incasso bruikbaar. Het MOB acht de geschetste aanpak en tijdslijnen voor de verdere overgang naar SEPA in Nederland op basis van de bestaande inzichten realistisch. Ook wenst het MOB om voor de SEPA migratie in Europa een einddatum vast te stellen voor de bestaande nationaal overschrijvings- en incassoproducten. Wat het juiste moment en traject is om deze einddatum vast te stellen zal later en mede

op basis van de Europese ontwikkelingen gezamenlijk besproken worden. De partijen in het MOB zullen het Migratieplan uitdragen naar hun achterban en gebruiken voor hun eigen migratieplannen.

Nadere Overeenkomst bij het Convenant Betalingsverkeer

Op 27 mei 2009 hebben toonbankinstellingen en banken de Nadere Overeenkomst bij het Convenant Betalingsverkeer 2005 ondertekend. De Nadere Overeenkomst neemt de zorgen weg van winkeliers over tarieven, beperkte merkkeuze voor pinbetalingen en verlies aan efficiency in SEPA. Deze overeenkomst bevat afspraken over de zakelijke pintarieven en over het behoud van voorwaarden en functionaliteiten van het pinnen in de overgang naar SEPA, ongeacht welk merk wordt gekozen. Voor een winkelier maakt het straks niet uit of een betaling wordt gedaan met het huidige nationale merk PIN, of met een internationaal merk zoals Maestro of V-Pay. Hierbij is ook overeengekomen dat winkeliers sneller overgaan naar veiliger EMV-technologie, wat zal helpen de fraude als gevolg van het 'skimmen' van pinpassen tegen te gaan. Verder is opgenomen om elektronisch betalen te blijven stimuleren via de samenwerking tussen toonbankinstellingen en banken in de Stichting Bevorderen Efficiënt Betalen.

Europese incasso

De Europese incasso wordt vanaf 1 november 2009 ingevoerd en banken dienen uiterlijk per 1 november 2010 klaar te zijn om het de klant mogelijk te maken vanaf zijn rekening met de Europese incasso te betalen.

Een obstakel bij de invoering van de Europese incasso was de vraag of banken een multilaterale interbancaire vergoeding mogen toepassen voor de kosten die de bank van de geïncasseerde maakt. Zo'n collectieve afspraak over een transactievergoeding van de bank van de incassant aan de bank van de debiteur heeft mededingingsrechtelijke bezwaren. In Europese regelgeving is nu bepaald dat banken voor de korte termijn een interbancaire vergoeding van 8,8 cent per transactie mogen hanteren. Voor de langere termijn moeten banken op zoek naar een andere oplossing die niet in strijd is met de Europese mededingingswetgeving.

De Europese betaalpassen markt

Ook op de markt voor betalingen met betaalpassen spelen disputen rond multilaterale interbancaire vergoedingen. In een in april gesloten overeenkomst tus-

sen de Europese Commissie en MasterCard is bepaald dat MasterCard vanaf 1 juli 2009 multilaterale interbancaire vergoedingen voor grensoverschrijdende betalingen in Europa hanteert die voor creditcards maximaal gemiddeld 0,30% van het aankoopbedrag bedragen en voor debitcards maximaal gemiddeld 0,20%. Dit zijn forse verlagingen ten opzichte van eerder gehanteerde vergoedingen, waarvan de Europese Commissie had vastgesteld dat ze strijdig waren met de mededingingswetgeving. In het geval van een betaling met een betaalpas is de multilaterale interbancaire vergoeding een bedrag per transactie dat de bank van de winkelier betaalt aan de bank van de consument. In veel markten is deze vergoeding een belangrijk onderdeel van het tarief dat de bank van de winkelier aan haar klanten berekent.

MasterCard zal tevens de op 1 oktober 2008 ingevoerde verhoging van de abonnementsstarieven voor banken die haar betaalpassen uitgeven, terugdraaien. Ook zal zij de prijstransparantie van haar betaalmerken richting consumenten en detaillisten vergroten. De Europese Commissie heeft op 3 april eveneens een 'Statement of Objections' naar Visa gestuurd. De bezwaren betreffen onder andere Visa's gehanteerde multilaterale vergoedingen voor grensoverschrijdende kaartbetalingen in Europa en voor binnenlandse betalingen in negen Europese lidstaten, waaronder Nederland.

Bovengenoemde ontwikkelingen zullen naar verwachting in Europa op termijn leiden tot lagere tarieven voor winkeliers voor het accepteren van betalingen met debet(pin)- en credit-kaarten. In eerste instantie zal dit vooral gelden voor betalingen over de grens, maar ook de tarieven op veel binnenlandse markten zullen onder neerwaartse druk komen. Voor de Nederlandse binnenlandse markt geldt dat de winkelierstarieven al op een relatief laag niveau liggen; eerdergenoemde Nadere Overeenkomst verzekert dat dit ook in de toekomst zo blijft.

Wholesale betalingsverkeer

Extra functionaliteit binnen Target2

Per 11 mei 2009 wordt een extra uitbreiding gelanceerd (versie 2.1) in Target2, het betaalsysteem van het Eurosysteem. De nieuwe functionaliteit maakt het mogelijk om de geldoverdracht van een effectentransactie direct 's nachts te verrekenen in Target2, in geval verkoper en koper van effecten deelnemen in verschillende effectenbewaarbedrijven en gebruik maken van het 'interfaced' model. In dit model vindt de

overdracht van de effecten en de betaling in aparte systemen plaats. Het is ook in dit model voortaan mogelijk om centrale bank geld direct te gebruiken voor volgende transacties, wat veel efficiënter is. Dit was al het geval bij effectenbewaarbedrijven die werken met het zogenoemde geïntegreerde-model. Hierin is de overdracht van effecten en de betaling ondergebracht in één systeem. Met de nieuwe functionaliteit wordt hetzelfde niveau van efficiëntie bereikt voor verrekening van effectentransacties tussen de systemen van bewaarbedrijven die beide het interfaced model gebruiken en tussen systemen waarbij één bewaarbedrijf het interfaced model gebruikt en de andere het geïntegreerde model.

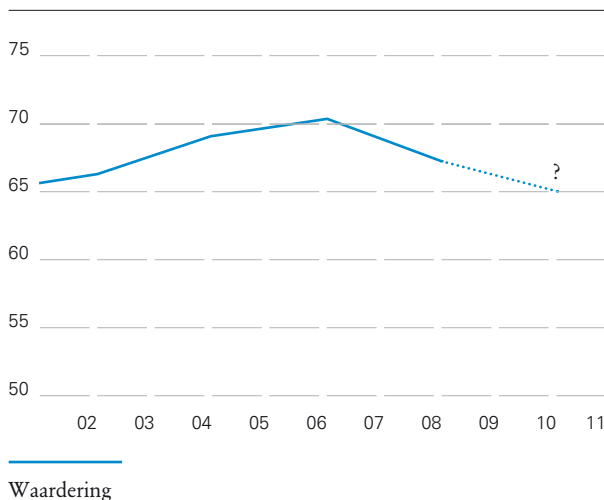
De tariefstructuur voor effectenbewaarbedrijven verandert vooralsnog niet. Mocht na evaluatie na één jaar blijken dat de functionaliteit onvoldoende kostendekkend is, dan zal deze dienst alsnog apart worden getarifeerd.

Chartaal betalingsverkeer

Kennis en vertrouwen eurobiljetten toegenomen

Uit onderzoek komt naar voren dat de gemiddelde kennis van echtheidskenmerken van bankbiljetten is gestegen naar 2,5 kenmerken per respondent. Dit is de hoogste waarde gemeten over de periode 1983-2009. Dit zijn resultaten uit een in februari 2009 uitgevoerd publieksonderzoek onder 1000 Nederlanders. Vlak na de introductie van de eurobiljetten herkende de respondent 2,3 echtheidskenmerken. Daarna zakte dit gemiddelde terug naar 1,9. De flinke toename in kennis van echtheidskenmerken in de afgelopen twee jaar kan deels verklaard worden door de eveneens grote toename van nagemaakte eurobankbiljetten in Nederland (van 20.745 biljetten in 2006 naar 49.294 in 2008, een ruime verdubbeling). Daardoor is men waarschijnlijk meer geïnteresseerd geraakt in echtheidscontrole van bankbiljetten. De groep die geen enkel kenmerk kan noemen, is dan ook meer dan gehalveerd tot 7%. DNB en de Europese Central Bank zijn voortdurend actief met nieuw voorlichtingsmateriaal. Bovendien volgden de afgelopen maanden ongeveer dertig kleine en grotere winkelketens actief een door DNB verzorgde training over echtheidskenmerken. Ondanks de toename van nagemaakte biljetten is het vertrouwen in de echtheid van eurobankbiljetten wel toegenomen van 7,1 in 2007 naar 7,2 in 2009.

Grafiek 1 Gemiddelde waardering 'mooi' voor de eurobiljetten over de jaren 2002 - 2009

Waardering voor vormgeving eurobankbiljetten afgenomen

De waardering voor de serie eurobiljetten is iets verder teruggelopen: van 70% 'mooi' in 2007 naar 67% in 2009 (zie grafiek 1). De 5 euro wordt opnieuw als 'lelijk' beoordeeld door 55% van de ondervraagden, eenzelfde score als in de vorige jaren. Uit het onderzoek blijkt het aandeel 'onverschillig' over de jaren te groeien.

De toegenomen onverschilligheid heeft waarschijnlijk te maken met het feit dat Nederlanders geen emotionele band voelen met de biljetvormgeving, men hecht zich blijkbaar niet aan de eurobiljetten. Uit eerder onderzoek bleek ook dat het thema 'Stijlperiodes van Europa', zoals 'Klassiek' (euro 5) of 'Renaissance' (euro 50) niet overkomt. Voor de meeste Nederlanders staat er op alle eurobiljetten 'een oud gebouwtje'.

Plaatjes op de eurobiljetten kunnen worden verwisseld

Nederlanders vinden de kleur van eurobiljetten een belangrijker kenmerk dan het plaatje. Eurobankbiljetten worden vaak gebruikt in advertenties. Het valt dan op dat de plaatjes op de eurobiljetten – de ramen, poorten en deuren – worden verwisseld of worden gebruikt in niet bestaande waarden van bijvoorbeeld 80 of 1.000 euro. Deze veronderstelling is in 2009 onderzocht en bevestigd. Zo kan bijvoorbeeld de poort op het 5 eurobiljet vervangen worden door de poort van de 50 euro zonder dat dit opvalt bij 93% van de respondenten. En wanneer de poort van de 10 euro vervangen wordt door de poort van de 100 euro wordt dit slechts door 15% van de ondervraagden gezien (zie figuur 1). Desalniettemin vindt bijna de helft van de

Het originele biljet van 10 euro (2002)

Het bewerkte biljet van 10 euro met de poort uit de euro 100

Nederlanders (49%) het nog geen tijd voor een nieuwe serie eurobiljetten. Ook hier is een grote groep indifferent (36%). Als er al nieuwe biljetten moeten komen, dan vindt een op de drie (32%) dat er een geheel nieuwe serie moet komen en iets meer (37%) wil een aanpassing van het bestaande ontwerp.

Afmetingen van eurobiljetten

Wereldwijd is er een trend naar een vaste biljethoogte tussen de 65 - 75 mm voor alle denominaties. De afmetingen van de eurobiljetten zijn variabel en lopen hiermee uit de pas. Een vaak gehoorde opmerking is dat de hogere waarden niet goed in de portemonnee passen. Dit is een reden om deze vraag mee te nemen in het onderzoek. De afmetingen van het biljet van 20 euro (72 mm hoog) worden het meest gewaardeerd (94%), gevolgd door de afmetingen van de 10 euro (92%). De grootte van de 5 euro, het kleinste biljet, vinden de meesten acceptabel, maar een groot deel, 25%, vindt dit biljet te klein. Over de afmetingen van de grote eurobiljetten van 100, 200 en 500 hebben velen geen mening. Van degenen met een mening accepteert iets meer dan de helft de afmetingen, terwijl de andere helft de biljetten te groot vindt. Het biljet van 50 euro vindt 21% van de ondervraagden te groot en 76% vindt de afmetingen goed.

Effectenverkeer

Target2-Securities

Vanaf 2013 zullen alle effectentransacties die bewaarbedrijven verrichten voor financiële instellingen via het geïntegreerde geld- en effectenplatform Target2-Securities worden verwerkt. Het Eurosysteem zal met Target2-Securities zorgen voor harmonisatie in de afwikkeling van effectentransacties voor het gehele eurogebied.

Om Target2-Securities tot een succes te maken, moet het project op een goede manier worden aangestuurd en is een heldere inrichting van de governance van groot belang. Het Eurosysteem heeft op 19 maart 2009 gekozen voor een interne governance structuur waarvoor een speciale commissie is aangesteld. Deze T2S Programme Board wordt verantwoordelijk voor de dagelijkse besturing van het project, en neemt besluiten over ondermeer de technische en functionele inrichting van Target2-Securities en de kosten- en tarievenstructuur. Dit gebeurt binnen de kaders van de Raad van Bestuur van de ECB die als eindverantwoordelijke beslist. Daarnaast zal de commissie direct contact onderhouden met de bouwers van het systeem, de Bundesbank, Banca d'Italia, Banque de France en Banco d'España (4CB).

De T2S Programme Board start in mei 2009 en kan als meer direct aanspreekpunt voor de bewaarbedrijven fungeren. De belangen van de verschillende betrokkenen, de bewaarbedrijven en hun klanten en de banken, moeten voldoende worden gewaarborgd. Daarom wordt ook de externe governance aangepast. De voor de huidige fase ingerichte adviesgroep blijft bestaan, maar met een gewijzigd mandaat, dat een goede relatie met de T2S Programme Board moet waarborgen. De bewaarbedrijven zullen hun rol behouden (of kunnen versterken) en ook de banken en overige (non-euro) NCB's, en de Europese Commissie zullen een positie hebben.

Aanpassingen in het Single Platform Settlement door Euroclear

Hoewel de definitieve nieuwe planning nog niet is vastgesteld, lijkt het waarschijnlijk dat de Nederlandse, Belgische en Franse markten gebruik blijven maken van ESES (Euroclear Settlement of Euronext-zone Securities) en in 2013 zullen overgaan op Target2 Securities. De andere Euroclear markten Verenigd Koninkrijk, Ierland, Finland en Zweden zullen overgaan op het Euroclear Single Platform.

Euroclear is op 19 januari 2009 gestart met het ESES-platform in Nederland, waardoor (grensoverschrij-

dende) afwikkeling van effecten in Frankrijk, België en Nederland nu op één geïntegreerd platform kan plaatsvinden. Oorspronkelijk was Euroclear van plan om in 2011 het Single Platform Settlement te introduceren, waardoor alle settlements van de Euroclear markten op één geïntegreerd platform zouden plaatsvinden. Onder druk van marktpartijen en mede met het oog op de ontwikkeling van Target2-Securities, heeft Euroclear besloten haar plannen te wijzigen.

Voor de ESES landen zullen wel een aantal losse modules worden ontwikkeld, zoals een gemeenschappelijk communicatieplatform en onderpandplatform. Op dit moment wordt bekeken of het ESES model voor Nederland in de tussentijd kan worden aangevuld met een module als auto-collateralisatie (een manier om met behulp van onderpand extra liquiditeit te creëren), iets dat in de Franse markt wel, maar in de Nederlandse markt nog niet mogelijk is binnen ESES.

Het liquiditeiten arrangement van DNB met de Hong Kong Monetary Authority (HKMA)

DNB en de monetaire autoriteit van Hong Kong (HKMA) hebben een Memorandum of Understanding (MOU) getekend aangaande een liquiditeiten arrangement voor niet-routine situaties. Sinds het begin van de kredietcrisis werken centrale banken nauwer samen om problemen in de grensoverschrijdende verplaatsing van liquiditeit te adresseren. DNB is actief betrokken bij deze ontwikkelingen.

Het arrangement van DNB met HKMA is uitsluitend bedoeld voor niet-routine situaties. Het betreft een back-up faciliteit om zeker te kunnen stellen ook in niet-routine situaties aan de betalingsverplichtingen te kunnen voldoen. Dat wil zeggen dat Nederlandse banken met een liquiditeiten tekort, in uitzonderlijke omstandigheden, waarbij banken niet op reguliere wijze liquiditeit in de lokale munt kunnen verkrijgen, een beroep kunnen doen op deze faciliteit.

Het arrangement geldt ook voor banken uit Hong Kong met een liquiditeittekort in Nederland. In de uitwerking is gekozen voor contant onderpand. Zo kunnen Nederlandse banken op het moment dat het arrangement in werking treedt euro's als 'contant' onderpand overboeken naar een rekening van de HKMA bij DNB. De HKMA verstrekt vervolgens op basis van dit onderpand een krediet in Hong Kong dollars aan de lokale vestiging van de betreffende Nederlandse bank in Hong Kong. Het is aan de liquiditeit verstrekkende centrale bank om te beslissen of een situatie ernstig genoeg is om het arrangement in werking te laten treden.